

Ane 2722072

Ark 924514

Askerød

Havtore Jonsson 1275 – 1320 mt Agnes Kongsdatter**Havtore Jonsson 1275 – 1320**

Norwegian lendmann of the Sudrheim family in Romerike. He was married to Agnes, daughter of King Håkon V, was governor of Romerike and owned considerable land scattered throughout the country. In 1302 he became engaged to Agnes, Håkon 5's daughter out of wedlock. In 1312, Havtore Borregård and half of Sarpsfossen (big waterfall in Sarpsborg) were given by the king. After King Håkon's death in 1319, Havtore became a member of the guardianship board for King Magnus Eriksson, Håkon's grandson. *Kilde: STORE NORSKE LEKSIKON.*

Lendmann was in Norway in the Viking Age and the Middle Ages the men who had received land from the king against protecting land peace and administering an area on behalf of the king.

Biografi - Biography

Sysselmann	og	riksråd.
Født	omkring	1275.
Død 1320 på Sørum (Sudreim, Skedjuhof), Sørum (AK).		

I en artikkel om «Sudrheimsætten og Romerike» diskuterer Eldbjørg Arnesen teoriene om Havtores slektsskapsforhold:

«Andreas Holmsen har påvist at en mengde jordegods ble konfiskert på Romerike av rikskongen, både i forbindelse med slittingenes og ribbungenes opprør i 1220-årene og i rikssamlingstiden nesten 200 år tidligere. Holmsen mener videre at den første lendmannen som ble etablert fra Sudrheimsætten på Romerike tidligst kom i 1237 [Andreas Holmsen: Nye studier i gammel historie, s. 121-124, 140-146]. Vi vet at det satt en meget fremstående sysselmann på Romerike så sent som i 1238 - brorsønnen til baglerkongen Filippus [Håkonar saga, kap. 276, 285]. Det ser videre ut til å ha manglet lokal øvrighet her under vårbelgenes opprør. Det er derfor mye som tyder på at tiden etter hertug Skules nederlag må bli det tidligste tidspunkt for etablering av en lendmann her.

Men etter den tid var altså Romerike et område som var pasifisert under kongens sterke ombudsman. Ikke minst dette har vist Håkon V. at en forbindelse mellom kongehuset og Sudrheimsætten var en gunstig allianse. Og i Jon Ivarsson Raud har han hatt en trofast mann i de stormfulle årene mens stormannsregjeringen førte landets styre i brørens navn. Rent innenrikspolitiske forhold kan altså forklare giftermålet mellom Havtore Jonsson og Agnes Håkonsdatter.

Det er likevel et spørsmål om Jon Ivarssons sønn var «ættstor» nok til at forbindelsen kunne forsvares fra et dynastisk synspunkt. I og med at ekteskapet kom i stand, blir svaret selvfølgelig ja, men det kan være interessant å se litt nærmere på Havtore Jonssons sannsynlige avstamning. Henning Sollied har studert dette spørsmålet. Han mener Jon Rauds far må være Ivar av Skedjuhof, som nevnes flere ganger i Håkon Håkonssons saga som kongens sveithøvding, både i kampen mot ribbungene og senere i kampen mot vårbeigene og hertug Skule. Han nevnes riktignok aldri som lendmann, men det er intet bevis for at han ikke har blitt utnevnt til en slik verdighet i den rolige perioden etter hertug Skules fall. Det sterkeste indisium for at Ivar av Skedjuhof virkelig var Jon Ivarssons far, er imidlertid selve den gården som er knyttet til hans navn. Flere gårder i Norge kan ha hatt dette navnet i høymiddelalderen. Men Skea i Sørum, som også er avledet av Skedjuhof, gjenfinnes senere i Romeriksgodset til Jon Havtoresson. Gården var like høyt skyldsatt som Sørum i 1647, så mye taler for at den også kan ha vært herresetet på 1200-tallet og at det var Ivar av Skedjuhof som hadde den. Denne mannen er derfor

svært sannsynlig som Havtore Jonsons farfar. Sollied har gjettet på at Ivars far var Olav Må, sysselmannen som ble overfalt av ribbungene da han var i bryllup på Løren og senere falt i kampen mot dem. Håkon Håkonssons saga forteller at lendmannen Ale Varg var Olav Måks bestefar. Ale var gift med en datter til Harald Gille, og ifølge denne teorien ville Ivar av Skedjuhof være av kongeætt. Teorien er morsom, men kan aldri bli annet enn en dristig konjunktur. Jeg tør ikke ta stilling til den.

Derimot er det bedre belegg for Henning Sollieds teori om en sammenheng mellom Sudrheimsætten og Reinsætten. Konstruksjonen bygger på at to av Jon Ivarson Rauds barnebarn og to av baron Tore Håkonssons barnebarn var firemenninger og måtte ha pavelig dispensasjon for å inngå ekteskap. Det er imidlertid mange muligheter for en felles stamfar. Vi vet intet om Agnes Håkonsdatters morssekt. Vi vet heller intet om Havtore Jonssons mor, mormor og farmor. Dessuten vet vi ikke hvem som var baron Tore Håkonssons mor og besteforeldre - faren var erkebiskop Håkon. Det er derfor mange muligheter for søskenforbindelser blant ekteskapskandidatenes oldeforeldre. Men det faktum at det blant deres oldeforeldre fantes noen som var søsken er i seg selv et godt nok bevis på at de alle var av fremstående slekter. Blant den norske høyadelen giftet man seg standsmessig. Jon Ivarssons avstamning var god nok til at hans sønn kunne bli en konges svigersønn og fremtidige kongers far.»¹

Av hr. Jon Ivarssons barn var formodentlig hr. Havtore den eldste. Han ble trolovet med kongedatteren Agnes Håkonsdatter i 1302. Hun var dengang neppe stort mer enn 10 år gammel slik at ekteskapet mellom dem derfor først kan være inngått flere år senere, sannsynligvis omkring 1307. Antagelig var det i forbindelse med bryllupsfestlighetene at hr. Havtore fikk ridderslaget, og sannsynligvis samtidig må han være blitt utnevnt til baron. Han nevnes vel i kildene aldri uttrykkelig som baron, men i et brev av 29.06.1312 (DN IV 95) som han medutsteder, nevnes han foran hr. Snare Aslaksson, som gis barontittel i et brev av 20.03.1308 (DN IX 79). Sistnevnte datum blir altså «terminus ante quem» også for hr. Havtores utnevning. Ved den kongelige forordning av 17.06.1308 ble det nemlig bl.a. bestemt at baron (lendmann)-tittelen for framtiden ikke skulle utdeles.

Trolovelsen med jomfru Agnes hadde sikkert sin politiske mening som et ledd i kongens forbund med lendmannsaristokratiet. Trolovelsen fant sted samtidig med at kongens ektefødte datter Ingebjørg ble trolovet med den svenske hertug Erik, og samtidig med vedtaket om nye regler for den kongelige arvefølge og for formynderstyrelsen. Etter de nye regler ble det mulig at også en uektefødt kongsdatters sønn kunne arve tronen.

Navnene Hafþórir og Hafþórr synes i begynnelsen av 1300-tallet å gå over i hverandre. Hr. Havtores navn gis som regel førstnevnte form, mens hans to sønner ofte bruker den kortere form i farsnavnet. Bortsett fra et tilfelle fra Härjedalen ved midten av 1200-tallet er hr. Havtore den første bærer av navnet i Norge. Derimot forekommer det på Island allerede på 900-tallet og i de følgende århundrer, om enn meget sjeldent. Navnet ble imidlertid også brukt i Sverige, og det sannsynligste er vel at det er kommet inn i Sudreims-ætten gjennom inngifte i en svensk ætt.

Sammen med faren var han tilstede i Mariakirken i Oslo i august 1309 ved hustruens halvsøsters trolovelse.

I medgift med hustruen fikk hr. Havtore av Kong Håkon 15 mindre gårdparter på Romerike, men i brev av 09.01.1312 (DN I 132) tilbakekalte kongen denne disposisjon og skjenket i stedet hr. Havtore og fru Agnes 6 markebol i Sorknes i Solør, antagelig hele denne gården. Selv om medgiften således ikke var helt ubetydelig var det altså ikke akkurat «det halve kongerike» hr. Havtore fikk med hustruen. Det var kanskje også på grunn av dette at kongen et par dager senere, i brev datert Bergen 13.01.1312, skjenket sin måg «tuft ok gard varn j Sarpsborgh med lyckiuni ok fossenum allt vt i mitt arennar sua bræitt lyckian gjengr bræitt ofuan til» (DN III 97): «Hakon með guðs miskunn Noregs konongr son Magnus konongs sændir allum monnum þeim sæm þetta bref sea eða hœyra q. g. ok sina. ver vilium at þer vitir. at firir hollrar þionostu saker. er ver hafum jamfnan rœynt af herra Hafþore Jons syni maghe vaarom þa hafum ver gefuet hanom ok hans logleghom ærfingia æftir hann till æfuenlegrar [æig]nar tuft ok garð varn j Sarpsborgh með lyckiunni ok fossenom allt vt i mitt arennar sua bræitt sem lyckian gengr bræitt ofuan till, skal hann þessa sama tuft ok foss vpp lata byggia ser til handa ok sinom ærfuingium, af þui firirbiodom ver huærium manne þessa vara [gjof at] hindra eða talma firir hanom eða hans ærfingium, j nockorom lut. nema huæ[r]r sem þat gerer] vili sæta vare sannre ræiði. Var þetta bref gort j Biargvinn s[ia]u] nattom æftir þrettanda dagh jola a þrettanda are rikis vars, herra Bjarne Auðunar son jnsiglaðe en Thorgæir klærkr ritaðe.»
Sammendrag:

Kong Haakon Magnussön giver Hafthor Jonssön og Arvinger sin Gaard og Tomt i Sarpsborg (Borregaard) med Lykken og (Sarp-) Fossen til midt i Aaen langs Lykkens Bredde. Kilde: Efter Orig. p. Perg. i norske Rigsarkiv. Ved senere Segl forbundet medagl. Stadfæst. af 1447, 1470, 1474 og 1507.

Fra «Regesta Norvegica», Bind III 1301-1319, nr. 757: «Gavebrev fra kong Håkon Magnusson til svigersønnen Havtore Jonsson: For de tjenestene han har ytt kongen, får han og hans lovlige arvinger kongens tomt og gård i Sarpsborg med jordstykket og fossen.

Bjarne Audunsson beseget, Torgeir klerk skrev.»

Av senere kongers stadfestelsesbrev og en riksrådsdom av 01.02.1474 fremgår at gaven gjelder Borregård med tilhørende fossefall, en eiendom som forble i hr. Havtores etterslekts eie til inn på 1600-tallet (DN III 903):

«Wij Hans meth gudz nade hoghboren førstis konningh Cristierns son karad kung til Danmark retter arffwinge til Noriges rige hærtogh i Sleszwich greffue j Holsten Stormaren Oldenborg oc Delmenhorsth gøre alle witherligt anno domini mcdlxx quarto ath skicket wor for oss oc for wort elskeligt radh kyndermøsse affthen j communitet i Oslo her Swen Galle poo then ene sidhe oc Hans Eder poo then andre sidhee poo sin husfrwes weghne. kerde forne Hans Edher till her Swen Galle om en gardh som Borbergardh hether oc qwerne oc qwernefoss meth som ther til ligger liggendes i Sarsborgh oc en annen qwernefoss som hether Steenbeck. thede forne Hans Edher oss breff som lwder poo forne Borbergardh oc qwernefoss som thette wort breff er wederfest fwne wij for retthe ath forne Hans Eder poo sin husfrwes weghne [Her er i Originalen udeglemt: skall beholde eller noget lignende] Borbergardh oc qwernefoss til ewerdeligh eye henne oc hennes arffwinge en Steinbecks qwerne bruge oc beholde swo lenge som wor nadige herres kunges breff vtviser en hwat som her (Swen) Galle haffuer vpboret aff renthen aff forne qwerne sidhen the komme j qwersethningh thet skall han j geen giffue jnen thette oc poske. ther meth wore the wener oc welsothe om alt thet som them j mellom haffwer waret. Jn cuius rei testimonium secretum nostrum presentibus impensum. Datum die et loco quibus supradictis.»

Sammendrag:

Den udvalgte Konge Hans og Norges Rigsraad paadømme en Sag mellem Hr. Svein Galle og Hans Eder angaaende Borgegaard i Sarpsborg med Kvern og Fos samt Stenbek Fos, hvilket alt tildømmes Hans Eder paa hans Hustrus Vegne i Henhold til de vedheftede ældre Kongebreve. Kilde: Efter Orig. p. Perg. i norske Rigsarkiv. Sigillat. forbundet med No. 97,794, 886 og Kongebrev af 20 April 1507 nedenfor.

Hr. Havtore omtales som medutsteder av et par brev av 29.06.1312 (DN IV 95) og 03.05.1314 (DN IV 107). Under sistnevnte er hans segl bevart.

Tiden omkring 1300 var mer en tid for jurister enn for historikere. Om Håkon V på sitt siste var opptatt av historiske vyer, kan være tvilsomt. Sikkert er at han, eller iallfall hans omgivelser, var opptatt med ved rettslige tiltak å forebygge fremtidige farer. Den 20.04.1319, tre uker før kongen døde, utferdiget kansleren Ivar Olavsson, merkesmannen Pål Eiriksson, kongens svigersønn Havtore og fem andre fremtredende menn et dokument (DN I 156) i Tunsberg. De vitnet at de hadde lovet kong Håkon og svoret på det hellige kors «og mange andre helligdommer» at de skulle overholde kongens ordning angående kongearv og formynderstyre. Dessuten hadde de svoret at de skulle være forlikte og samrådige «og ikke dra inn noen utenlandske menn til å ha borger, rå for sysler eller ha noen myndighet over Norges konges undersåtter, verken under rikets arvinges mindreårighet eller siden når han er fullmyndig». Dette er siste gang Hr. Havtore nevnes i live.

Kongen døde 08.05.1319 og hans svigersønn hr. Havtore kort tid senere. Ifølge Gottskalks annaler døde hr. Havtore i 1319, ifølge Flatø-annalene i 1320 (Isl Ann. VIII og IX). I et brev utstedt i Tønsberg mellom 08.05.1319 og 08.05.1320 omtales hr. Havtore som død. At hr. Havtore ikke medbeseigler unionstraktaten med Sverige som ble utstedt i Oslo omkring 28.06.1319 (DN VIII 50) kan tyde på at han da allerede var død eller ihvertfall for syk til å avgi møte.

Hr. Havtore var sysselmann på Romerike (DN I 213) og ihvertfall i 1319 medlem av Riksrådet. Foruten Sudreim og tallrike andre gårder på Romerike og i Solør må han ha eid adskillig gods i Borgesyssel. Enda i 1400 hadde således Idd, Rokke og Eidsbergs kirker gamle tiende krav på hr. Havtores arvinger (RB side 545 f, 565).

Som sysselmann på Romerike, og han bygsle bort kongens jordegods. Et vitne attesterer i 1331 den praksis Havtore fulgte. Vitnet sier: «Jeg gjør kjent for dere at jeg var tilstede da Gisle på Odinshov lovet å sende ett skippund malt av hvert bruk på Odinshov til herr Havtore, og godt havremalt, og det skulle føres til Sudreim hvert år mens han (dsv. Havtore) hadde sysla, i stedet for den pliktveitsle som sysselmannen hvert år hadde rett til på Odenshov.» Den avløste pliktveitsla hadde vært holdt hvert år «mellom jul og Kyndelsmesse (dvs. 2. februar) for sysselmannen og fem tjenere og fem mynder, gjennom et helt døgn med full kost slik at sysselmannen ikke syntes å mangle noe».

Det var som bortbygslar av kongens bruk på Odingshov sysselmannen tok denne pliktveitsla, og avløsningen. Om han hadde tatt den i egenskap av kongens ombudsmann i alminnelighet, ville dette ellers vært like ulovlig, etter Landsloven og senere forordninger. Ombudsmannens ulovlige tilleggsytelser blir i dette dokumentet betraktet som ordinære, noe det gjelder å vitnefeste. De må altså ha vært utbredt.

Fra hans to sønner Jon og Sigurd nedstammer en tallrik etterslekt.

Det sto ikke den norske kongen fritt å fatte avgjørelser i riksstyret. Først og fremst måtte han gjøre vedtak i samråd med det riksbærende aristokratiet. Ettersom hirden var den organisatoriske rammen for landets verdslige aristokrati i størstedelen av perioden 1240-1350, fattet hirdstevnet, hirdens eget korporasjonsorgan, ikke bare vedtak for selve hirdorganisasjonen, men også for riksstyret. Hirdkorporasjonens betydning for kongedømmets politikk kommer tydelig frem både i den bevarte «hirdskråen», korporasjonens egen lov, og i tronfølgelovene av 1260 og 1273.

Hirdskråen omtaler kongens høyeste rådgivere blant hirdmedlemmene, og tronfølgelovene bestemte at lendmennene (de senere baronene) og andre «hirdstjorer» (hirdoffiserer) skulle avlegge en ed ved konungstekja som ikke bare forpliktet dem til å styrke kongen med sine råd, men som også gjorde disse hirdmennene medansvarlig for at kongen holdt eden sin til undersåttene om å holde lovene. Edsavleggelsen plasserte de nevnte hirdmennene i en posisjon mellom konge og undersåtter, med forpliktelser til begge sider. Eden uttrykte de fremste hirdmennenes kontrollerende, avbalanserende funksjon i forhold til den personlige kongemakten. Det nye, og det som pekte fremover, var altså at de fremstående hirdmennene ble tilkjent denne kontrolloppgaven ikke bare på egne og hirdkorporasjonens vegne, men også på vegne av alle kongens undersåtter. Dette er ett av flere vitnesbyrd om at hirden i løpet av 1200-tallet hadde utviklet seg fra å være et relativt begrenset militærfølge for kongen til å bli en riksomfattende organisasjon for landets maktelite og dermed en helt grunnleggende del av det norske kongedømmets forvaltningsapparat.

At hirdorganisasjonen ble riksomfattende med medlemmer spredt rundt omkring, medførte imidlertid at hirdstevnet ikke kunne fungere som et daglig råd for den ambulerende kongen. Den norske kongen hadde rådgivere rundt seg helt fra det norske kongedømmet ble etablert, men det er umulig å fiksere et tidspunkt for når vi kan regne med en rådsinstitusjon. Under Håkon Håkonsson og sønnen Magnus ble en rådgiverkrets øyensynlig et mer fast element i styret av riket, bestående av en mindre gruppe kongsfrender, hirdmedlemmer, enkelte nærstående lendmenn og en eller flere biskoper. Sammensetningen kunne variere etter tid og sted, og kretsen kunne bli supplert med prelater og lokale hirdmedlemmer fra steder der kongen reiste. Den økende betydningen til den mer snevre kretsen av rådgivere kom ikke minst tydelig frem i samband med det aktive lovgivingsarbeidet under Magnus Lagabøte.

Et viktig steg på veien frem mot en rådsinstitusjon ble tatt under Eirik Magnussons umyndighetstid. Situasjonen tvang frem et mer organisert kollegium av fremstående verdslige stormenn som styrte i kongens sted og navn. Denne rådgiverkretsen fortsatte å øve en dominerende innflytelse under hele kong Eiriks regjeringstid, også etter at han var blitt myndig. Etterfølgeren, Håkon V Magnusson, var provosert av rådsherrenes posisjon og politikk under broren Eiriks regjering og omtalte i negative ordelag «den fremferd som ymse menn har hatt overfor våre tegner, både i vår begge brødres barndom og likedan nå en tid siden». Kong Håkon forsøkte derfor på ulike måter å styrke kongens kontroll over riksstyret for som han sa å ta «vår fedrearv, hele Norges konges rike under vårt rådvælde». Blant annet fengslet og henrettet han fremstående rådgivere fra brorens regjeringstid.

Aristokratiets nøkkelrolle for kongedømmets eksistens og funksjoner tilsa imidlertid at kongen ikke kunne regjere uten et råd av stormenn. Kongrådet spilte derfor en sentral rolle også i Håkon V's regjeringstid, særlig innen rettsvesenet og i utenrikspolitikken, men det tok også del i politiske beslutninger generelt. Vi kjenner ikke til om det eksisterte en grad av formell organisering når det gjaldt medlemmer, medlemstall og oppgaver, men av kildene ser vi at både verdslige og geistlige menn optrådte som kongelige rådgivere.

Betegnelsen «rikets råd» i stedet for kongens råd dukker første gang opp i det norske kildematerialet

i Håkon V's rettarbot fra 1302 om en mulig fremtidig organisering av et formynderstyre. Rettarbota hadde etter alt å dømme samband med at datteren Ingeborg skulle troløves med hertug Erik, og inneholdt faste regler for rådets sammensetning og oppgaver. At et eventuelt fremtidig formynderråd ble kalt «rikets råd» i stedet for «kongens råd», kom sannsynligvis av at et slikt råd nødvendigvis ville få en mer selvstendig funksjon under en umyndig konge. Av totalantallet på tolv skulle fire av rådgiverne, deriblant kansleren som leder og merkesmann, ta seg av det daglige riksstyret med utgangspunkt fra kongsgården. De resterende åtte skulle være spredt rundt i landet og føre tilsyn med kongedømmets lokale ombudsmenn. Én gang i året skulle hele rådet samles med to biskoper for å drøfte rikets anliggender. De to biskopene skulle dessuten ha som særlig oppgave å føre tilsyn med rikets skattkammer sammen med de fire rådgiverne i kongsgården og motta årlig regnskap for kronens inntekter og utgifter.

Tronskiftet i 1319 medførte behov for et formynderstyre for den treårige kong Magnus. Brevet som ble satt opp i forbindelsen med avtalen mellom nordmenn og svensker i Oslo i 1319, ble da også fra norsk side beseglet med «det alminnelige seglet til rikets råd i Norge». Likevel oppfylte ikke det formynderstyret som ble etablert under Erling Vidkunnsjons lederskap i 1323, fullt ut bestemmelsene fra 1302. Formynderrådet med drottseten i spissen var mer dominert av de verdslige stormennene enn hva kong Håkon V hadde lagt opp til, og gjenspeilte etter alt å dømme det verdslige aristokratiets styrke i 1320-årene.

Magnus Erikssons umyndighetstid ga dermed rom for de norske stormennene til å omdanne og konsolidere kretsen av rådgivere rundt kongen til et «riksråd». Også det at hirdorganisasjonen med hirdstevnet forsvant i samme periode, bidro til at de verdslige stormennene hadde behov for å bygge ut et politisk organ som kunne artikulere aristokratiets interesser i riksstyret og balansere kongens personlige makt. Som myndig konge forsøkte Magnus Eriksson illustrerende nok å holde rådet utenfor deler av riksstyret i både Norge og Sverige. Det var en fåfengt politikk på lang sikt fordi aristokratiet hadde for sterke maktpolitiske interesser knyttet til rådets eksistens til at det var mulig for kongen å neglisjere rådets deltakelse i beslutninger. Riksrådet var allerede veietablert i den norske riksførelsen, der det hadde funksjon som aristokratisk interesseorgan, samtidig som det var et samarbeidsorgan for kongen i styret av landet.

På tross av dette fortsatte samarbeidet mellom konge og riksråd å variere i den daglige politikken. Ikke minst skyldtes dette at middelalderen sammenliknet med vår tid ikke hadde sans for formelt å avgrense politiske organ og deres myndighetsområde, noe som igjen blant annet hang sammen med det nevnte fraværet av atskilte samfunnsfærer. Denne mangelen på klare formelle grenser for å utøve myndighet kommer til uttrykk i den svenske landslovens bestemmelser om riksrådet fra rundt 1350. Her het det at kongen skulle velge rådet, som skulle bestå av erkebiskopen foruten et «hensiktsmessig» antall biskoper, samt tolv verdslige menn. Imidlertid presiserte loven karakteristisk nok ikke rådets kompetanse i riksstyret.

Den rådseden som den svenske landsloven foreskrev for riksrådene, uttrykte klarere enn de tilsvarende norske edene fra slutten av 1200-tallet at rådsherrerne hadde en kontrollerende funksjon både overfor konge og overfor befolkning. Riksrådet ble foreskrevet å skulle stå i en meklerstilling mellom konge og undersåtter ved å representere «riket», et begrep som i loven var løst fra begrepene «konge» og «allmue» og gitt en egen eksistens og betydning uavhengig av disse.

Utviklingen av et riksråd løp noenlunde parallelt i de tre nordiske rikene. I alle landene var formynderperioder grunnleggende for utviklingen mot et riksråd, men svenske og danske historikere har i tillegg lagt stor vekt på at henholdsvis Sverige og Danmark var valgriker. Valgsituasjonen krevde etter hvert et organ med valg- og kontrollrett overfor kongen, og et slikt organ måtte ut fra datidens maktpolitiske grunnstrukturer være et aristokratisk organ. Trass i at Norge ikke var et valgkongedømme, eksisterte det imidlertid også her i landet elementer av valg i tronfølgen, ikke minst i forholdet mellom hirden og kongen. Da hirden forsvant på begynnelsen av 1300-tallet, fremsto riksrådet, i kraft av å være aristokratiets fremste politiske organ, som hirdstevnets arvtaker i rikspolitiske vedtak, for eksempel om tronfølgen.

Forskjellen i innhold mellom de norske 1200-talls-edene og den rundt åtti år yngre svenske eden, må derfor hovedsakelig gjenspeile den mellomliggende utviklingen av kongens råd til et etablert riksråd i de respektive landene. Også i Norge ble det formelt anerkjent at riksrådet representerte det norske riket. Etableringen av riksrådet er samtidig uttrykk for en sterkere grad av institusjonalisering av riksstyret, noe som igjen ga den politiske organisasjonen i Norge et sterkere elitistisk preg, med klarere skillelinje mellom den daglige styringseliten og resten av befolkningen, enten det gjaldt medlemmer av aristokratiet eller bønder. Hirdorganisasjonens forsvinning kan koples til denne utviklingen. Et annet utslag av det samme var at antallet riksmøter ble færre etter 1280. Utover på 1300-tallet kom større møter av geistlige og verdslige stormenn aldri opp mot 1200-tallets når det gjaldt antall, deltakere og omfang. Folkets aksept av riksstyret skjedde primært ved tronskifter, mens det ikke lenger var samme behov for styringseliten til å konsultere bredere lag av undersåttene, både aristokrater og bønder, i det

daglige

styret.

Det økende elitepreget og avstanden til befolkningen fra riksstyret side kom også til uttrykk ved at det ble reist stenborger som støttepunkt i kongedømmets riksomfattende styringsapparat. ²

1. Eldbjørg Arnesen: «Sudrheimsættan og Romerike», artikkel i Romerike Historielags årbok 1982, bind XII, side 19-21.
2. Henning Sollid: Kildekritiske undersøkelser vedrørende noen middelalderslekter, NST Bind VIII (1942), side 116-118. Cappelen's Norges Historie, Bind 3, side 275, 458. Ole Georg Moseng, Erik Opsahl, Gunnar I. Pettersen og Erling Sandmo: Norsk historie I - 750-1537, Tano Aschehoug 1999, side 173-176. Norsk Biografisk Leksikon, Bind V (1931), side 546-547. Aschehougs Leksikon 1974, «Sudreim». Axel Coldevin: Elingaard, Et gammelt herresete og dets historie, side 11. C.M. Munthe: Norske slektsmerker, NST Bind I (1928), side 349. Mogens Bugge: Våre forfedre, nr. 825. Bent og Vidar Billing Hansen: Rosensverdslektens forfedre, side 95.